

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (ETÜ) Kütüphanesi : TOBB Koleksiyonu ve Yayın Arşivi

Selma (Alpay) Aslan*

Giriş: Amaç, Kuruluş ve Koleksiyon

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), sayıları 364'e ulaşmış bulunan Ticaret ve Sanayi Oda ve Borsası'nı bünyesinde barındıran, kamu kurumu niteliğindeki mesleki üst kuruluşumuzdur. Ticaret ve sanayinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak ve üyelerinin mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak gibi hususlar amaçları arasında yer alır. Bu amaçlar doğrultusunda Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)'lerimizin ekonomide hak ettikleri payı almaları için bilgilendirilmeleri ve ticari, ekonomik ve uluslararası işbirliği alanlarında yararlı olabilecek her türlü bilgiyi üyelerine sunma gibi çeşitli görevler benimsenmiş bulunmaktadır. Bu görevler, farklı yollardan gerçekleştirilmektedir. Bunların arasında yayınlar yapmak ve kütüphane hizmetleri sunmak da yer almaktadır.

TOBB Kütüphanesi 1955 yılında kurulmuştur (H.Tokgöz, Kişisel İletişim, 12 Şubat 2007). Devamlı büyüyen/gelişen kitap ve dergi koleksiyonunun bir kütüphanede toplanması düşüncesi ile o zamanki adıyla Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü Müdürü Elmer Grieder'den yardım istenmiştir. Kütüphane, enstitünün görevlendirdiği uzmanlar tarafından oluşturulmuştur.

* Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürü. TOBB ETÜ Kütüphanesi.
e-posta: selma@etu.edu.tr

Birlik çalışanları, Oda-Borsa mensupları ve dışarıdan araştırmacıların yararlanması için ekonomi konusunda uzmanlaşmış bir araştırma merkezi olarak kurulmuştur. Zamanla yayın çeşitliliği artmış, ekonomi ile bağlantılı sosyal bilim dalları ve hukuk konularındaki yayınlar ile kanunlar, mevzuat ve *Resmî Gazete* de koleksiyona katılmıştır.

1970'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği (AB) Derleme Kütüphanesi statüsüne sahip olan TOBB Kütüphanesi, 1996'da Avrupa Dokümantasyon Merkezi olarak faaliyet göstermeye başlamış ve diğer yayınların TOBB ETÜ Kütüphanesi'ne devri ile tamamen bir Avrupa Dokümantasyon Merkezine dönüşmüştür. Merkez, Atatürk Bulvarı'ndaki TOBB binasında AB konusunda araştırma yapan herkesin kullanımına açıktır.

TOBB ETÜ, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik ve Fen - Edebiyat fakülteleri ile 2004-2005 eğitim ve öğretim yılında faaliyete geçmiştir. Kütüphane, satın alınan 11000 ciltlik bir açılış koleksiyonu ile aynı dönemde hizmete girmiştir. 2005 yılında TOBB Kütüphanesi'nden devralınan koleksiyonda 18000 cildi aşkın yayın bulunmaktadır. Koleksiyon içinde yer alan 3500 cilt süreli yayın, TOBB ETÜ Kütüphanesi'nin süreli yayın koleksiyonuna katılmıştır. OECD, IMF, Dünya Bankası yayınları ve Harvard Business Review dergisinin 15 yıllık bir dönemi kapsayan ciltlerinden oluşan bu süreli yayınlar ekonomi konusunda değerli kaynaklardır. 2000 kadar kitap kütüphanenin genel koleksiyonuna eklenmiştir. Genel nitelikteki ya da üniversitenin konu alanlarına giren, ETÜ Kütüphanesi koleksiyonunun yapısına uygun bazı yayınların aktarımları bir süre daha devam edecektir.

Devralınan yayınların 2200'ü TOBB Yayınları Arşivi'ni oluşturmaktadır. Yayın yılına göre kronolojik ve her yıl içinde alfabetik düzenlemeye sahip olan arşiv, aynı düzen içinde korunmaya devam edilmekte ve yeni yayınlarla zenginleşmektedir. Bu yayın arşivi, Türkiye'nin ekonomi tarihine ışık tutan birincil kaynakları içeren özel bir koleksiyon niteliğindedir.

TOBB Kütüphanesi koleksiyonunun diğer bir ögesi ise, çeşitli il ve ilçe oda ve borsalarının yayınları ile bunların yanı sıra oda ve borsalar tarafından gönderilen yerel kültürü yansıtan kitaplardır. Sosyokültürel arka planı ile birlikte yerel ticari ve sınai bilgiler içeren bu yayınlar, kendine

özgü nitelik taşımakta olup bunların TOBB Koleksiyonu adı altında özel bir koleksiyon olarak bir bütünlük içinde tutulması tercih edilmiştir. Bu koleksiyonu canlı tutabilmek için 364 oda ve borsaya gönderilen bir yazı ile sürekli yayın akışı güvence altına alınmıştır. Bu koleksiyon, aynı zamanda oda ve borsaların dışındaki kaynaklardan sağlanan il ya da bölge temelinde çeşitli çalışmalarla da zenginleştirilecektir.

TOBB ETÜ Kütüphanesi, 11000 ciltlik kuruluş koleksiyonu içinden 3000 kitap ekonomi, işletme ile ilgili konuları kapsarken, TOBB Kütüphanesi Koleksiyonu'nun devri ve daha sonra alınan kitaplarla bu sayı 2006 yılı sonu itibariyle 12000 cilde ulaşmış ve kütüphane güçlendirilmiştir. Araştırmacıların kaynak ihtiyaçları, kitap ve basılı dergi koleksiyonları ve abone olunan konuya özel EconLit ve ABI Inform veri tabanları ile çeşitli genel nitelikteki veri tabanlarında bulunan kaynaklarla karşılanmaktadır. Business Source Complete veri tabanı da yakın bir tarihte bu isimlerin yanına eklenecektir.

Koleksiyonların Düzenlenişi ve Hizmete Sunumu

TOBB ETÜ Kütüphanesi, BLISS Kütüphane Yönetim Sistemi'ni kullanmaktadır. TOBB Kütüphanesinden devralınan yayınlardan üniversite kütüphanesi koleksiyonuna aktarılan 5500 cilt yayın TOBB ETÜ kataloğuna eklenmiş olup <http://bliss.etu.edu.tr> adresindeki kataloğumuzdan taranabilmektedir. TOBB Kütüphanesi Koleksiyonu ve TOBB Yayınları Arşivi için veri tabanları oluşturulmuştur. Veri girişi çalışmaları sürdürülmektedir. Bu çalışmalar tamamlanana dek <http://kutuphane.tobb.org.tr> adresindeki TOBB-AB Dokümantasyon Merkezi web sayfalarında yer alan katalogdaki kayıtlar korunacak ve taramalar buradan yapılabilecektir. TOBB - AB Dokümantasyon Merkezi e-Libs sistemini kullanmaktadır.

TOBB Koleksiyonu'nda yer alan materyaller ödünç alma hakkına sahip olanlara verilmekte, ancak TOBB Yayınları Arşivi artık mevcudu kalmamış olan yayınların birer kopyasından oluştuğundan, koruma ağırlıklı bir yaklaşımla, herkes için yalnız kütüphane içi kullanıma sunulmaktadır.

Uzun vadede, bu arşivin sayısallaştırılarak www (world wide web) üzerinden kullanıma sunulması planlanmaktadır.

İnsan Kaynakları ve Mesleki Gelişim

TOBB ETÜ ilk mezunlarını 2007-2008 eğitim-öğretim yılında verecektir. Kuruluş aşamasındaki üniversitenin kütüphanesinde işlem hacmi henüz bu koleksiyonlara özel bir görevli tahsis edilmesini gerektirecek düzeye gelmemiştir. Bu nedenle genel koleksiyonla ilgili çalışmaları yürüten görevliler bu özel koleksiyonlarla ilgili çalışmaları da yürütmektedirler. Tüm kadro profesyonel kütüphanecilerden oluşmaktadır. Üniversite kütüphanelerinde yaygın olan bir uygulama doğrultusunda uygun işlerde öğrencilerin emeğinden de yararlanılmakta ve gerek duyulan alanlarda hizmet alımı yapılmaktadır.

Mesleki gelişim amaçlı olarak konferans, seminer gibi mesleki toplantılara katılım olanağı sağlanmakta, web ortamındaki bilgilerin çalışanlar tarafından takibi teşvik edilmekte, üniversitemizin Sürekli Eğitim Merkezi (ETÜSEM) tarafından yürütülen eğitim programlarından meslek alanımıza uygun olanlardan yararlanılmaktadır. Bunların yanı sıra kütüphanede, bilgi paylaşımının özendirildiği ve bilen bilmeyene koçluk* yaptığı bir sürekli öğrenme ortamının kurulması hedeflenmektedir.

Koruma ve Saklama

TOBB ETÜ Kütüphanesinde, materyallerin kontrolsüz olarak kütüphane dışına çıkarılması olasılığına karşı manyetik güvenlik sistemi kullanılmaktadır. Yerler ateşe dayanıklı halı ile kaplı olup ayrıca yangın sistemi vardır. Gerek basılı nadir eserler gerek kitap dışı materyaller için kullanılmak üzere, ısı ve nem ayarı sağlayan iklimleme araçlarının yerleştirilmiş olduğu iki oda mevcuttur.¹

* Koç: Çalıştırıcı

Tüm bu materyalleri mevcut fiziki yapıları içinde elden geldiğince uzun ömürlü kılma çabasının yanı sıra;

- materyallerin içeriklerini sayısal ortama aktararak saklamak,
- materyalleri sayısal ortama aktarılan biçimleri ile kullanıma sunarak basılı olanların yıpranmasına engel olmak,
- sayısal hazırlanmış olan kaynakları saklamak

teknolojinin çağımızda koruma ve saklama çalışmalarına getirdiği yeni boyutlar olmuştur.

Daha önce TOBB'un amaçları doğrultusunda üyelerini çeşitli konularda bilgilendirmeye yönelik görevlerine değinilmiş ve bilgilendirme çalışmalarının çeşitli yollardan gerçekleştirildiği belirtilmişti. Bilgilendirme konusunda günümüzde en önemli ve etkin araçlardan birisi hiç kuşkusuz kurumların web siteleridir. Basılı yayınların TOBB Yayınları Arşivi'nde bulundurulması ve güncel bilgilerin giderek ağırlıklı biçimde web sitesi aracılığıyla yayımlanması 'dağıtık' bir hizmet sunumu ortamı doğurmuş bulunmaktadır. İleride, internet'in sağladığı olanakları değerlendirerek bunların daha bütünlük* bir biçimde sunulması için gerekli düzenlemelerin yapılması yararlı olacaktır.

Sayısal bilgi kaynaklarının zamanla web sitelerinin dinamik yapısı içinde kaybolması ya da erişilmesi güç bir konuma düşmesi olasılıklarına karşılık elektronik arşivleme politikalarının belirlenmesi konunun diğer bir boyutudur. TOBB tarafından yayımlanmakta olan elektronik kitap ve raporların TOBB ETÜ Kütüphanesi'nde oluşturma çalışmaları sürdürülen TOBB Yayınları Arşivi Kataloğu'ndan erişilebilir duruma getirilmeleri ve eğer bu yayınların zaman içinde TOBB web sitesinden çıkarılmaları gündeme gelirse TOBB Yayınları Arşivi'ne aktarılmaları yararlı olacaktır. Böyle bir uygulama yapıldığı takdirde seçilerek sayısallaştırılacak bazı basılı yayınlarla sayısal hazırlanmış olan yayınların tam metin, basılıların ise bibliyografik kayıtlarının bulunacağı kapsamlı bir TOBB Yayınları erişim noktası yaratılabilecektir. ²

*Bütünlük: Birbirleriyle bağlantılı duruma getiren

İhtisas Kütüphaneleri ve Bilgi Toplumu

Sayısallaştırma ve ağ ortamında erişim konularının söz konusu olduğu noktada, Avrupa Komisyonu'nun *i2010: Büyüme ve İstihdam İçin Avrupa Bilgi Toplumu* başlığını taşıyan stratejik politika çerçevesini anımsamakta yarar vardır. i2010'nun altında yer alan yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik birkaç önemli inisiyatiften biri, Sayısal Kütüphaneler İnişiyatifi'dir. Avrupa'nın bilgi varlıklarını bir tıklama mesafesine getirmeyi hedef alan bu inisiyatif çerçevesinde 2010 yılı itibariyle 6 milyon kitap, belge ve diğer kültür ürünlerinin Avrupa Sayısal Kütüphanesi - ADK (European Digital Library - EDL) kapısı üzerinden çevrimiçi erişilebilir duruma getirilmesi söz konusudur. Potansiyel olarak 2010'da Avrupa'daki her kütüphane, arşiv ve müze sayısal içeriğini ADK altyapısına bağlayabileceğinden bu sayı daha da artabilir. Bu hedefe yönelik olarak üç eylem alanı belirlenmiştir:

1. Bilgi toplumunda daha geniş kullanıma açılmaları için analog koleksiyonların sayısallaştırılmaları,
2. Yurttaşlar, araştırmacılar ve şirketlerin bu sayısal kaynaklardan daha fazla yararlanabilmeleri için çevrimiçi erişilebilirliğin sağlanması,
3. Değerli içeriğin yok olmaması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için korunması ve saklanması.

Bu inisiyatif doğrultusunda bir yandan Türkiye'de hâlen yürütülmekte olan e-Entegre Kütüphane projesi gibi ülke çapında tek noktadan erişilebilirlik sağlama çalışmaları sürerken, bir yandan da Avrupa düzeyinde çerçeve programları, eTEN ve eContentplus gibi programlar kapsamında çalışmalar yürütülmektedir.

Avrupa Sayısal Kütüphanesi'nin kuruluşunda materyal seçiminin aşağıdan yukarıya olması, yani kütüphanelerin neyi sunacaklarına karar vermeleri öngörülmektedir. Odak noktası, kullanıcıların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ancak konuyu uzun vadeli olarak değerlendirmekte yarar vardır. Hâlen, üye ülkelerde sayısallaştırma çalışmaları oldukça yavaş

ilerlemektedir. Devletin çabalarını desteklemek amacıyla özel sektörün destek vermesi ve kamu/özel sektör ortaklıkları oluşturulması yoluyla sayısallaştırmanın hızlandırılması diğer bir öngörülen husustur. Kaynakların sayısallaştırmaları ve çevrimiçi erişime açılabilmesi için kamusal nitelikte olmaları ya da telif haklarına sahip olunması gereği vardır.

2001 tarihli Lund Eylem Planı'nın gözden geçirilmesi ile 2005 yılında ortaya çıkan Dinamik Eylem Planı, bir yandan kısa vadede sayısallaştırma çabalarını hızlandırmayı ve Avrupa çapında sinerji oluşmasını hedeflerken, öte yandan uzun vadede ise koruma stratejileri için uygun modeller, finansman yolları ve politika yaklaşımları bulunmasına yöneliktir.

Ülkemize dönülecek olursa Temmuz 2006'da yayımlanan ve 2006-2010 yıllarını kapsayan Bilgi Toplumu Stratejilerinin Eğitim ve Kültür başlığı altında 24 ay süreli Entegre e-Kütüphane Sistemi Projesi yer almaktadır. Bu projenin sorumluluğu Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmiş olmakla birlikte Devlet Arşivleri, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK), TÜBİTAK (ULAKBİM) ve üniversiteler de ilgili kuruluşlar olarak belirlenmiştir. Bu proje kapsamında:

- Ülkedeki tüm kütüphanelerde yer alan kaynakların tek noktadan sorgulanabilmesi; kitap ayırtma, talep, uzatma, ceza ödeme gibi işlemlerin çevrimiçi gerçekleştirilebilmesi, elektronik kanallardan kullanıcılara çeşitli bilgilendirme mesajları yollanabilmesini sağlayacak bir sistem kurulması,
- Seçili kütüphane materyallerine (kitap, tez, saydam vb.) ve devlet arşivlerinde yer alan sık kullanılan belgelere çevrimiçi erişim imkânı sağlanması,
- Farklı kurumlar tarafından yürütülen e-kütüphane çalışmalarının birleştirilmesi hedeflenmektedir.

Ülkemizde sadece iç kullanıcıya hizmet amaçlayan ihtisas kütüphanesi herhalde yok denecek kadar azdır. Kuruluşlar kendi içlerinde hapso olmak istemezler. Dolayısıyla bütün bu gelişmeler ihtisas kütüphanelerini de ilgilendirmektedir. Her ne kadar söz konusu proje kapsamında ilgili

kuruluş olarak belirlenmeseler de AB'nin genel yaklaşım mantığı içinde ihtisas kütüphanelerinin bazı kaynakları sayısallaştırmak suretiyle bu sürece katkıda bulunmalarının yarar sağlayacağı ortadadır. Zaman içinde Avrupa Sayısal Kütüphanesi'ne bağlanabilmek, belki konu bazlı Avrupa ya da bölge çapındaki internet hizmetlerinin bir parçası olabilmek sistemlerin birlikte işlerliği ile mümkündür. İhtisas kütüphanelerinde genel kütüphanecilik standartlarını gözetmeyen kurumsal çözümlerle elektronik ortama açılma ve bilgisayar teknolojisinden yararlanma eğilimi ağır basar. Oysa küresel bilgi ağının Avrupa ayağında bütünün bir parçası olmak standartlara uyumu, teknoloji ve politika alanlarındaki gelişmelerin yakından takibini gerektirir.

İnternet teknolojileri bibliyografik kayıtlarla belge ve nesnelerin aynı ortamda sunumuna olanak tanımaktadır. Ealings ve Waibel, Tablo 1'de görüldüğü üzere, veri yapısı, veri içeriği, veri biçimi ile veri değişimi açısından müze, kütüphane ve arşivlere özgü oldukları kabul edilen standartların farklı bir bakış açısı ile aslında Tablo 2'de görüldüğü gibi, kültür kurumları şemsiyesi altında bir arada düşünebileceğimiz bu kuruluşların tümünde farklı materyaller için kullanılabileceğini ortaya koymuşlardır.

Tablo 1

	<i>Müzeler</i>	<i>Kütüphaneler</i>	<i>Arşivler</i>
Veri yapısı	CDWA	MARC	EAD
Veri içeriği	CCO	AACR2 (RDA)	DACS
Veri biçimi	XML	XML/ISO02709	XML
Veri değişimi	OAI	OAI / Z39.50 / SRU/SRW	OAI

Tablo 2

	<u>Nesnel</u> Müzeler - Arşivler Kütüphaneler	<u>Bibliyografik</u> Kütüphaneler - Arşivler Müzeler	<u>Belgeler</u> Kütüphaneler - Arşivler Müzeler
Veri yapısı	CDWA	MARC	EAD
Veri içeriği	CCO	AACR2 (RDA)	DACS
Veri biçimi	XML	XML/ISO02709	XML
Veri değişimi	OAI	OAI / Z39.50 / SRU/SRW	OAI

Öte yandan e-Avrupa bilgi toplumuna dönüşüm hareketinin Türkiye ayağını oluşturan e-Dönüşüm uyarınca hizmetlerin mümkün olduğunca internet üzerinden yürütülmesi insanlarda belirli alışkanlıklar ve beklentiler yaratacak ve de tüm kuruluşlar bu duruma ayak uydurmak zorunda kalacaklardır. Ödünç materyal veren ihtisas kütüphanelerinin de örneğin internet üzerinden kitap ayırtma, uzatma, vb. e-Entegre Kütüphane projesinde öngörülen hizmetleri sunabilen programlar kullanmaları gerekecektir. Uluslararası standartlara uygun açık kaynak kodlu programlar vardır ve bu işlemler çok büyük maliyetler gereksizdir gerçekleştirilebilir.

Kültür mirasının yarınlara taşınması büyük önem taşıyan bir konudur. Derleme oranının maalesef giderek düştüğü ülkemizde belli bir konudaki derinlemesine inen koleksiyonları ile ihtisas kütüphaneleri bu yönden büyük önem taşımaktadırlar. İhtisas kütüphanelerinin, yarınlara aktarılmaya değer nitelikteki koleksiyonlarının sayısallaştırılmasını yüklenmelerinde yarar vardır. Analog ortamlarda kayıtlı bilgilerin sayısallaştırılarak korunması ve hizmete sunulmasının yanı sıra sayısal hazırlanmış olan bilgi kaynaklarının da saklanması kütüphanecilerin gündemine girmiş bulunmaktadır.

İhtisas kütüphaneleri etkinlik düzeylerini, bağlı oldukları kuruluşun amaç ve hedeflerini destekleyici nitelikte hizmet sunabildikleri ve bilgi toplumu dönüşümüne ayak uydurabildikleri oranda iyileştirebileceklerdir.

Kaynakça

- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). **Bilgi toplumu stratejisi eylem planı 2006-2010**. 21 Mart 2007 tarihinde http://www.bilgitoplumu.gov.tr/btstrateji/Eylem_Planı.pdf adresinden erişildi.
- Elings, M. W. ve Waibel, G. (2007). **Metadata for All: Descriptive Standards and Metadata Sharing across Libraries, Archives and Museums**. *First Monday*, 12, 21 Mart 2007 tarihinde http://firstmonday.org/issues/issue12_3/elings/index.html adresinden erişildi.
- European Commission, **Information Society and Media** (2006). **i2010: A European Information Society for Growth and Employment**. Digital Libraries Initiative. 20 Mart 2007 tarihinde http://ec.europa.eu/information_society/activities/policy_link/brochures_2006/documents/digital_libraries.pdf adresinden erişildi.